

Anexa nr..... la ordinul ministrului educației, cercetării și inovării nr...../

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI INOVĂRII

PROGRAMA ȘCOLARĂ
LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ
CLASA a X-a
CICLUL INFERIOR AL LICEULUI

Aprobată prin ordin al ministrului
Nr. _____ / _____

București, 2009

NOTĂ DE PREZENTARE

Disciplina *Limba și literatura română* are un rol deosebit de important în formarea personalității elevilor, în formarea unor deprinderi și abilități necesare pentru a le asigura accesul postșcolar la învățarea pe toată durata vieții și integrarea activă într-o **societate bazată pe cunoaștere**. Achiziția, actualizarea continuă și ridicarea nivelului de cunoaștere, a deprinderilor și a competențelor sunt considerate o condiție preliminară pentru dezvoltarea tuturor cetățenilor în vederea implicării acestora în *societatea învățării*, de la cetățenia activă la integrarea pe piața muncii (cf. recentelor documente ale Comisiei europene).

În perioada învățământului obligatoriu, elevii trebuie să-și formeze în primul rând competențele de comunicare, indispensabile în lumea contemporană, pentru orice tip de activitate profesională: să se exprime corect, clar și coerent în limba maternă, să asculte, să înțeleagă și să producă mesaje orale și scrise, în diverse situații de comunicare.

Studiul limbii și al literaturii române are, de asemenea, o contribuție esențială la formarea unei personalități autonome a elevilor, capabile de discernământ și de spirit critic, apte să-și argumenteze propriile opțiuni, dotate cu sensibilitate estetică, având conștiința propriei identități culturale și manifestând interes pentru varietatea formelor de expresie artistică.

Finalitățile disciplinei se reflectă nemijlocit în competențele generale și în setul de valori și atitudini enunțate în prezenta programă, din care derivă întreaga structură curriculară (competențe specifice, conținuturi ale învățării). Aceste finalități își găsesc corespondent, în principal, în domeniul *Comunicare în limba maternă*, așa cum apare acesta definit în documentele Uniunii Europene (*Competențe cheie pentru învățământul pe tot parcursul vieții – Cadrul european de referință, Anexa la Recomandarea Parlamentului și a Consiliului European, 2006*), cât și în competențele transversale, menționate în același document, din domeniile *A învața să înveți, Competențe sociale și civice, Inițiativă și cultură antreprenorială, Conștiință și exprimare culturală*.

Paradigma programelor de *limba și literatura română* (pentru gimnaziu și pentru învățământul liceal) este una comunicativ-funcțională. Aceasta presupune studiul integrat al limbii, al comunicării și al textului literar. Principiile actualului model sunt:

- urmărirea unui set unitar și coerent de finalități ale studiului disciplinei pe parcursul întregii școlarități obligatorii;
- adoptarea unui model didactic coerent, în cadrul căruia să apară evidentă deplasarea accentului de pe simpla achiziționare de cunoștințe pe formarea de competențe și atitudini, cu valențe ulterioare de actualizare și de extindere;
- diversificarea strategiilor, a ofertelor și a situațiilor de învățare și adaptarea acestora la grupul-țintă;
- asigurarea caracterului flexibil și actual al studierii limbii române, prin conectarea sa la realitățile vieții cotidiene;
- echilibrarea ponderii acordate în studiu variantei scrise și celei orale;
- îmbinarea echilibrată a proceselor de receptare și a proceselor de producere a mesajului;
- adoptarea unei perspective consecvent comunicative, în cadrul căreia accentul să fie plasat pe aspectele concrete ale utilizării limbii.

Domeniile în care vor fi contextualizate activitățile de învățare pentru studierea limbii și a literaturii române în clasa a X-a sunt:

I. Literatură;

II. Limbă și comunicare.

Programa pentru clasa a X-a vizează consolidarea aceluiași competențe generale, valori și atitudini menționate în programa pentru clasa a IX-a, dar dezvoltă, în plus, competențe specifice noi. Ca atare, programa este structurată pe aceleași domenii de conținut. În domeniul *limbă și comunicare*, vor fi consolidate și extinse cunoștințele și deprinderile de exprimare orală și scrisă și de receptare a mesajelor orale și scrise. Domeniul *literatură* cuprinde următoarele module: 1. *Receptarea textului literar* și 2. *Literatură și alte arte*.

Potrivit planurilor-cadru de învățământ în vigoare, disciplinei *limba și literatura română* îi sunt alocate **trei ore pe săptămână în trunchiul comun**, la toate filierele, profilurile și specializările.

În afara trunchiului comun, următoarele profiluri și specializări **au alocată câte o oră pe săptămână în curriculum diferențiat (CD)**: filiera teoretică – profilul umanist; filiera vocațională – profilul pedagogic, profilul ordine și securitate publică (licee M.A.I.) și profilul teologic.

Prezentul document oferă două tipuri de curriculum diferențiat:

- **CD de tip A**, ale cărui conținuturi sunt marcate în programă prin semnul *, destinat specializărilor din cadrul filierei vocaționale – profil pedagogic, profil ordine și securitate publică (licee M.A.I.) și profil teologic.
- **CD de tip B**, ale cărui conținuturi sunt marcate în programă prin semnul **, destinat specializărilor din cadrul filierei teoretice – profil umanist.

Structura programei pentru clasa a X-a este următoarea:

- Notă de prezentare;
- Competențe generale;
- Valori și atitudini;
- Competențe specifice și conținuturi asociate acestora;
- Recomandări privind conținuturile învățării;
- Sugestii metodologice.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor, în diferite situații de comunicare
2. Folosirea modalităților de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare
3. Argumentarea scrisă și orală a unor opinii în diverse situații de comunicare

VALORI ȘI ATITUDINI

- Cultivarea interesului pentru lectură, a plăcerii de a citi și a gustului estetic în domeniul literaturii
- Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice în raport cu diversele mesaje receptate
- Formarea unor reprezentări culturale privind evoluția și valorile literaturii române
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare și a încrederii în propriile abilități de comunicare
- Abordarea flexibilă și tolerantă a opiniilor și a argumentelor celorlalți
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba română și recunoașterea rolului acesteia în dezvoltarea personală și pentru îmbogățirea orizontului cultural
- Dezvoltarea interesului pentru comunicarea interculturală

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	CD tip A*	CD tip B**
1.1. Identificarea particularităților și a funcțiilor stilistice ale limbii în receptarea diferitelor tipuri de texte	- limbaj standard, limbaj literar, limbaj colocvial, limbaj popular, limbaj regional, limbaj arhaic; argou, jargon; - expresivitatea în limbajul comun și în limbajul poetic; - valori stilistice ale unor categorii morfosintactice.		
1.2. Receptarea adecvată a sensului / sensurilor unui mesaj transmis prin diferite tipuri de texte orale sau scrise	- sens denotativ și sensuri conotative; - cunoașterea sensului corect al cuvintelor (în special al neologismelor); - elemente care înlesnesc sau perturbă receptarea (canalul, codul, contextul); - mesaje din domeniul audio-vizualului; - citirea graficelor, a schemelor sau a tabelelor sinoptice, a altor documente specifice domeniilor cunoașterii.	- calitățile generale și particulare ale stilului: claritate, proprietate, concizie, precizie, puritate, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalețe, cursivitate, eufonie.	- calitățile generale și particulare ale stilului: claritate, proprietate, concizie, precizie, puritate, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalețe, cursivitate, eufonie.
1.3. Folosirea adecvată a strategiilor și a regulilor de exprimare orală în monolog și în dialog	- diverse tipuri de monolog și dialog pe teme de interes curent sau pornind de la textele literare studiate; - dezbateri, interviu de angajare; - elemente verbale, nonverbale și paraverbale; - stilurile funcționale adecvate situației de comunicare.		
1.4. Redactarea unor compoziții despre textele studiate și alcătuirea unor texte funcționale sau a unor proiecte	- analiză, comentariu, eseu structurat și eseu liber; - cerere, proces-verbal, curriculum vitae, scrisoare de intenție, scrisoare în format electronic (e-mail); - proiecte (planificarea activității, munca în echipă și atribuții asumate, prezentarea proiectului, finalități,	- documente specifice domeniului de specializare (de exemplu, referate științifice, proces-verbal etc.).	- sinteză, paralelă; - tipuri de frazare în funcție de tipul de text (concizie, prolixitate, organizarea discursului prin parataxă sau prin hipotaxă etc.).

* **Curriculum diferențiat A (CD tip A)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic, filiera vocațională – profil pedagogic, profil ordine și securitate publică (licee M.A.I.) și profil teologic.

** **Curriculum diferențiat B (CD tip B)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic – profil umanist.

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	CD tip A*	CD tip B**
	modalități de evaluare a proiectului)		
1.5. Utilizarea, în exprimarea proprie, a normelor ortografice, ortoepice, de punctuație, morfosintactice și folosirea adecvată a unităților lexico-semantice, compatibile cu situația de comunicare	- folosirea adecvată a cuvintelor în context; - folosirea corectă a formelor flexionare; - utilizarea corectă a elementelor de relație; - utilizarea variantelor lexicale literare; - utilizarea corectă a unităților frazeologice; - etimologia populară, hipercorectitudinea; - pronunțare corectă (pronunții hipercorecte).	- scrierea și pronunțarea corectă a numelor proprii și a neologismelor specifice domeniului de specializare	- folosirea adecvată a neologismelor în context

2. Folosirea instrumentelor de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	CD tip A*	CD tip B**
2.1. Analiza principalelor componente de structură, de compoziție și de limbaj specifice textului narativ	- particularități ale construcției subiectului în textele narative studiate; - particularități ale compoziției în textele narative studiate (incipit, final, episoade / secvențe narative, tehnici narative); - construcția personajelor; - modalități de caracterizare a personajului; tipuri de personaje; - instanțele comunicării în textul narativ; - tipuri de perspectivă narativă; - specii epice: basm cult, nuvelă, roman; - registre stilistice, limbajul personajelor, limbajul naratorului; - stilul direct, stilul indirect, stilul indirect liber; - momente ale evoluției prozei		- specii epice (în plus față de cele menționate la conținuturile de trunchi comun): povestirea; - formule narative: povestirea în ramă, povestirea în povestire

* **Curriculum diferențiat A (CD tip A)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic, filiera vocațională – profil pedagogic, profil ordine și securitate publică (licee M.A.I.) și profil teologic.

** **Curriculum diferențiat B (CD tip B)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic – profil umanist.

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	CD tip A*	CD tip B**
	în literatura română.		
2.2. Identificarea și analiza principalelor componente de structură și de limbaj specifice textului dramatic	- particularități ale construcției subiectului în textul dramatic; - particularități ale compoziției textului dramatic; - modalități de caracterizare a personajelor; - registre stilistice, limbajul personajelor, notațiile autorului; - specii dramatice: comedia; - momente ale evoluției dramaturgiei (creație dramatică și spectacol) în cultura română.	- specii dramatice (în plus față de cea prevăzută pentru trunchiul comun): drama	- specii dramatice (în plus față de cea prevăzută pentru trunchiul comun): drama
2.3. Identificarea și analiza elementelor de compoziție și de limbaj în textul poetic	- titlu, incipit, relații de opoziție și de simetrie, elemente de recurență (motiv poetic, leitmotiv); - figuri semantice (tropi); - elemente de prozodie; - poezie epică, poezie lirică instanțele comunicării în textul poetic; - momente ale evoluției poeziei în literatura română.		- lirism obiectiv și lirism subiectiv
2.4. Folosirea unor modalități diverse de înțelegere și de interpretare a textelor literare studiate	- temă și viziune despre lume; - sensuri multiple ale textelor literare.		

3. Argumentarea în scris sau oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	CD tip A*	CD tip B**
3.1. Identificarea structurilor argumentative în vederea sesizării logicii și a coerenței mesajului	- structuri și tehnici argumentative în texte literare și nonliterare, scrise sau orale (consolidare); - logica și coerența textului.	- structuri argumentative în texte nonliterare specifice domeniului de specializare.	
3.2. Compararea unor argumente diferite pentru formularea judecăților proprii	- interpretări și judecăți de valoare exprimate în critica și în istoria literară, în cronici de spectacol.		- momente ale evoluției criticii literare în cultura română; - dosarul critic.

* **Curriculum diferențiat A (CD tip A)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic, filiera vocațională – profil pedagogic, profil ordine și securitate publică (licee M.A.I.) și profil teologic.

** **Curriculum diferențiat B (CD tip B)** se adresează specializărilor din cadrul liceului teoretic – profil umanist.

Competențe specifice	Conținuturi		
	Trunchi comun	CD tip A*	CD tip B**
3.3. Elaborarea unei argumentări orale sau scrise pe baza textelor studiate	- tehnici de argumentare; - verbe evaluative, adverbe de mod / predicative ca mărci ale subiectivității evaluative; cuvinte cu rol argumentativ; structuri sintactice în argumentare; - tipuri de texte: eseu, comentariu, analiză.	- argumentări orale și scrise uzuale în domeniul de specializare.	

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

Conținuturile învățării sunt grupate în două domenii: **I. Literatură** și **II. Limbă și comunicare**.

Pentru domeniul **Literatură**, programa clasei a X-a urmărește aprofundarea studiului privind principalele tipuri de texte literare; noțiunile și tehnicile de analiză și de interpretare menite să înlesnească receptarea textelor epice, dramatice și lirice, în proză sau în versuri; repere de ordin istoric, care să ajute la formarea unei viziuni de ansamblu asupra valorilor și evoluției literaturii române.

Modul de prezentare a conținuturilor permite profesorilor și autorilor de manuale să caute soluțiile optime pentru organizarea parcursului didactic (modalitatea de corelare a conținuturilor, ordinea abordării acestora, structurarea unităților didactice).

În clasa a X-a se vor studia **minimum 12 texte literare** la profilurile și specializările cu 3 ore pe săptămână / **minimum *13 texte literare** la profilurile care au curriculum diferențiat de tip A și **minimum **14 texte literare** la profilul umanist, care are curriculum diferențiat de tip B. La acestea, se adaugă studiul integral sau fragmentar al unor texte ilustrative pentru recenzie / cronică literară (1 text), eseu sau studiu critic (1 text) și cronică de spectacol (1 text), alte texte nonliterare specifice domeniului de specializare (*3 texte). Profesorii (și autorii de manuale) vor alege textele pe care le consideră potrivite cerințelor formulate.

În alegerea textelor, se va ține seama, în plus față de criteriile indicate la fiecare listă minimală, de următoarele criterii generale: **accesibilitate** în raport cu nivelul dezvoltării intelectuale și de cultură generală a elevilor; **atractivitate**; **valoare**; **varietatea** autorilor selectați; **volumul de lecturi** propuse pe parcursul întregului an școlar în raport cu timpul disponibil.

Cel puțin jumătate dintre textele selectate vor aparține autorilor canonici din următoarea listă: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu. Profesorii (autorii de manuale) pot alege și alți autori, ale căror texte ilustrează în mod adecvat și relevant cerințele programei.

Este bine să se acorde atenție, în măsura posibilităților, studiului unor **texte integrale**. Evident, lucrul acesta nu exclude recursul la texte fragmentare, mai ales în cazul speciilor literare de mari dimensiuni (nuvelă, roman etc.).

Profesorii pot să lărgească numărul de texte propuse pentru studiu sau să recurgă la lecturi suplimentare în corelație cu tipurile de texte studiate. Pentru ilustrare, pot fi recomandate și scrieri din literatura universală în traducere românească.

I. LITERATURĂ

1. Receptarea textelor literare

1.1. Lectura textelor literare

A. Lectura prozei narative: înțelegere și interpretare

- Proză scurtă - cel puțin 2/**3 texte: un basm cult, o nuvelă, **o povestire.
- Roman - 3 texte, reprezentative pentru aspectele esențiale ale genului și ale evoluției acestuia: acțiune și personaje; perspectivă narativă; tehnici narative, stil, expresivitate.
- Evoluția prozei în literatura română: repere istorice și actualitate.

B. Lectura poeziei

- Se vor studia minimum 6 texte poetice, care să ilustreze aspecte specifice și diferite ale genului și ale evoluției acestuia: poezie epică, poezie lirică; instanțele comunicării în textele poetice; sugestie și ambiguitate; diversitate prozodică etc.
- Evoluția poeziei în literatura română: repere istorice și actualitate.

1.2. Confruntarea cu receptarea de către ceilalți a textelor literare

A. Discutarea textului literar

- Argumentarea interpretărilor și a judecăților de valoare

B. Utilizarea judecăților de valoare ale criticii literare

- Recenzia / cronică literară; eseu / studiul critic

C. **Receptări diferite ale aceluiași opere literare de-a lungul timpului

- **Dosarul critic
- **Evoluția criticii literare în cultura română: repere istorice și actualitate

Studiul textelor critice se va face prin raportare la operele literare la care se referă acestea.

2. Literatură și alte arte

2.1. Textul dramatic și arta spectacolului

- Lectura unui text dramatic / a două texte dramatice** și familiarizarea elevilor cu arta spectacolului. În acest scop, profesorii pot să vizioneze împreună cu elevii spectacole de teatru, pot folosi înregistrări video ale unor spectacole sau înregistrări audio ale unor dramatizări radiofonice, fotografiile din spectacole sau pot realiza împreună cu elevii dramatizări ale piesei citite, astfel încât aceștia să înțeleagă elementele specifice artei spectacolului și relația dintre textul dramatic și punerea lui în scenă.
- Cronică de spectacol, discutată în relație cu textul dramatic și punerea în scenă a acestuia.
- Evoluția dramaturgiei (creație dramatică și spectacol) în cultura română: repere istorice și actualitate.

II. LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Studiul limbii române se axează pe două coordonate: (a) *normativă* și (b) *funcțională*, având ca obiectiv formarea la elevi a deprinderilor de a folosi limba română corect, adecvat și eficient în producerea și în receptarea textelor orale și scrise.

Abordarea conținuturilor propuse se face fie în ordinea aleasă de autorii de manuale, fie în funcție de opțiunea profesorilor, prin integrarea acestora în segmentul care le asigură eficiență didactică. Se recomandă **pentru studiul limbii folosirea textelor-suport selectate pentru domeniul „Literatură“**, ca și stabilirea de corelații între diverse discipline, având ca obiect folosirea limbajului (retorică, stilistică, pragmatică etc.).

Prezența unui anumit element de conținut din programă nu impune existența unei lecții cu același titlu în manual. Se recomandă abordarea conținuturilor prin modalitățile care permit înțelegerea fenomenului respectiv: exerciții, exemplificări, explicații succinte etc. Aspectele teoretice vor fi reduse la strictul necesar, în favoarea aplicațiilor practice.

1. Producerea mesajelor orale și scrise

1.1. Exprimarea orală

A. Dialogul

- *dezbaterea; interviul (interviul publicistic, interviul de angajare);*
- actualizarea regulilor, a tehnicilor și a structurii dialogului.

B. Monologul

- *monolog argumentativ;*
- actualizarea regulilor, a tehnicilor și a structurii monologului.

C. Evaluarea discursului oral, în funcție de următoarele repere:

- conținutul discursului (adecvarea la tema expunerii, a dialogului; relevanța intervențiilor, claritatea ideilor, înlănțuirea logică a acestora);

- componenta verbală (utilizarea corectă a aspectelor de ordin fonetic, lexical și de sintaxă a propoziției și a frazei; utilizarea adecvată a regulilor și procedeele care asigură organizarea generală a unui text: legătura între fraze, coerența între părți, structura textuală dialogală sau argumentativă, utilizarea regulilor și procedeele care determină folosirea limbii în context: utilizarea registrelor limbii, a normelor de interacțiune verbală, adaptarea la parametri situației de comunicare etc.);
- componenta nonverbală (privire, atitudini corporale, mișcări, gesturi, expresia feței; poziția locutorilor etc.) și componenta paraverbală (vocea: calitate, debit, inflexiuni, intonație, pauze etc.).

1.2. Exprimarea scrisă

Elevii vor redacta următoarele tipuri de texte:

- rezumat, caracterizare de personaj, eseu structurat și eseu liber (actualizare), comentariu, analiză, **sinteză, **paralelă;
- cerere, proces-verbal, curriculum vitae, scrisoare de intenție, scrisoare în format electronic, *alte texte specifice domeniului de specializare;
- proiecte.

1.3. Niveluri de constituire a mesajului în comunicarea orală și scrisă

• fonetic, ortografic și de punctuație

- pronunțarea corectă (pronunțarea și scrierea corectă a numelor proprii, evitarea pronunțiilor hipercorecte);
- pronunțarea nuanțată (ton, pauză, intonație);
- norme ortografice și de punctuație;

• morfosintactic

- folosirea corectă a formelor flexionare (forme flexionare ale verbului, adjective fără grade de comparație, numerale etc.);
- utilizarea corectă a elementelor de relație (prepoziții, conjuncții, pronume relative etc.);

• lexico-semantic

- utilizarea corectă și adecvată a sensurilor pe care le au cuvintele în context (mai ales neologismele);
- utilizarea variantelor lexicale literare;
- utilizarea corectă a unităților frazeologice;
- etimologia populară, hipercorectitudinea;
- sens denotativ, sensuri conotative;

• stilistico-textual

- stilurile funcționale adecvate situației de comunicare;
- limbaj standard, limbaj literar, limbaj colocvial, limbaj popular, limbaj regional, limbaj arhaic; argou, jargon;
- stil direct și stil indirect, stil indirect liber;
- **calitățile generale și particulare ale stilului: claritate, proprietate, precizie, puritate, corectitudine, variație stilistică, simetrie, naturalețe, cursivitate, eufonie;
- **tipuri de frazare în funcție de tipul de text (concizie, prolixitate, organizarea discursului prin parataxă sau prin hipotaxă etc.);

• nonverbal și paraverbal

- rolul elementelor nonverbale și paraverbale în comunicarea orală: privire, gestică, mimică, spațiul dintre persoanele care comunică, tonalitate, ritmul vorbirii etc.

2. Receptarea diverselor tipuri de mesaje

Conținuturile menționate mai jos se abordează în raport cu textele studiate, cu accent asupra interpretării semnificațiilor acestora.

- informația verbală în domeniul audio-vizual (știri radio, știri TV);
- factori care înlesnesc sau perturbă receptarea (codul, canalul, contextul).

2.1. Niveluri ale receptării

• fonetic, ortografic și de punctuație

- dificultăți de înțelegere a mesajului cauzate de forme incorecte de pronunțare;
- rolul semnelor ortografice și de punctuație în înțelegerea mesajelor scrise;

• morfosintactic

- ambiguități morfosintactice care îngreunează înțelegerea mesajului;
- valori stilistice ale unor categorii morfosintactice;
- **lexico-semantic**
 - înțelegerea sensului cuvintelor în context;
 - câmpurile semantice și rolul acestora în interpretarea mesajelor scrise și orale;
- **stilistico-textual**
 - rolul figurilor de stil și al procedeelor artistice;
 - rolul elementelor arhaice și regionale în receptarea mesajelor;
 - receptarea în funcție de tipurile de texte (ficționale și nonficționale);
 - receptarea în raport cu genurile și speciile literare în care se încadrează textele respective;
 - interpretarea semnificațiilor textelor studiate;
 - tipuri de texte și structura acestora: textul narativ, textul poetic, textul dramatic; diverse texte de tip funcțional; textul argumentativ;
- **nonverbal și paraverbal**
 - influența elementelor nonverbale și paraverbale asupra înțelegerii mesajului oral.

SUGESTII METODOLOGICE

- *Orientarea studiului către elev.* Profesorii vor lua ca reper nevoile reale ale elevilor, adaptându-și demersurile didactice în funcție de acestea. Finalitățile disciplinei se realizează eficient prin centrarea pe procesul învățării, pe activitatea elevului. De aici, necesitatea de a pune accent pe activitățile didactice de tip formativ și performativ, care presupun implicare și interacțiune în rezolvarea unor sarcini de învățare concrete. În activitatea la clasă, profesorii vor respecta programa școlară și vor folosi manualele ca instrumente de lucru flexibile și adaptabile nevoilor concrete ale grupului de elevi cu care lucrează. Profesorii au libertatea de a selecta atât metodele pe care le consideră cele mai adecvate pentru atingerea finalităților vizate, cât și temele și textele pentru studiu. Opțiunea pentru selectarea temelor și a textelor se poate face și pe baza unor chestionare de evaluare a capacităților și a intereselor de studiu ale elevilor din clasă.
- *Caracterul funcțional, practic, aplicativ al predării-învățării.* Având în vedere că programa are la bază competențele generale și cele specifice, conținuturile sunt mijloace de realizare a finalităților disciplinei. În ceea ce privește producerea de mesaje scrise și orale se vizează competențe procedurale care să poată fi transferate în contexte variate (rezumare, analiză, comparare, argumentare, descriere etc.). Textele ficționale și nonficționale vor fi folosite ca mijloace pentru formarea deprinderilor de receptare, care să fie aplicate adecvat și la lectura altor texte de același tip. Pentru sugestii și exemple de activități de învățare, se va consulta volumul *Ghid metodologic. Aria curriculară Limbă și comunicare, liceu*, București, Editura Aramis, 2002, elaborat de Consiliul Național pentru Curriculum.
- *Diversificarea metodelor și instrumentelor de evaluare.* O eficiență sporită a învățării poate fi asigurată și prin diversificarea tipurilor de evaluare aplicate în procesul didactic. Este recomandabil ca profesorii să folosească în mod adecvat scopurilor educaționale toate tipurile de evaluare: evaluare inițială, evaluare continuă și evaluare sumativă; evaluare de proces, de produs și de progres. De asemenea, pentru a-i motiva pe elevi, se vor folosi metode și instrumente complementare de evaluare: observarea sistematică a comportamentului elevilor, investigația, referatul, proiectul, portofoliul, autoevaluarea. Pentru exemple și sugestii, se va consulta volumul *Ghid de evaluare. Limba și literatura română*, București, Editura Aramis, 2001, elaborat de Serviciul Național de Evaluare și Examinare.